

ФАКУЛЬТЭТ ЖУРНАЛІСТЫКІ: ТРАДЫЦЫІ, АСОБЫ, ІНАВАЦЫЙНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ

В. П. Вароб'ёў

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
vorobyov57@gmail.com*

Артыкул прысвечаны 80-гадоваму юбілею факультэта журналістыкі БДУ. Разгледжаны працэс усталёўвання вучэбна-даследчых традыцый калектыву, роля асобы выкладчыка ў жыцці адукацыйнага цэнтру, акрэслены інавацыйны патэнцыял журфакаўскай вышэйшай шк олы.

Ключавыя словы: факультэт журналістык; традыцыі; асобы; інавацыйны патэнцыял.

FACULTY OF JOURNALISM: TRADITIONS, PERSONALITIES, INNOVATIVE POTENTIAL

V. P. Varabyou

*Belarusian State University,
9, Kalvaryjskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: V. P. Varabyou (vorobyov57@gmail.com)*

The article is dedicated to the 80th anniversary of the Faculty of Journalism of BSU. The process of formation of educational and research traditions of the team, the role of the teacher's personality in the life of the educational center, and the innovative potential of natural science higher education are outlined.

Key words: Faculty of Journalism; traditions; personalities; innovative potential.

Калектывізм. Руплівасць. Адказнасць. Такую традыцыю закла-лі ў аснову журфака яго дэканы пасля ўзнаўлення ў 1968 годзе функцыянавання самастойнай акадэмічнай структуры ў БДУ. Безумоўна,

галоўным архітэктарам і будаўніком стаў ініцыятар самастойнасці журфака Р. В. Булацкі (1968–1981). У артыкуле «Кузня журналісцкіх кадраў Беларусі» ён падводзіць вынікі: «Журналіст – гэта перш за ўсё актыўны баец... Іменна такіх журналістаў імкнецца рыхтаваць **калектыў** (падкрэслена намі – В. В.) супрацоўнікаў факультэта» [1]. Калектыў камплектаваў, падбіраў і расціў Рыгор Васільевіч сістэмна і прадбачліва: па яго ініцыятыве пачала працаваць на факультэце вялікая плеяда вядомых журналістаў-практыкаў, што ўзначалілі чатыры кафедры і стварылі цэнтр падрыхтоўкі і выхавання журналісцкіх кадраў – М. Е. Дастанка, Я. Р. Радкевіч, М. Я. Цікоцкі, Б. В. Стральцоў...

Дэкан П. І. Ткачоў (1981–1986) унёс у факультэцкае жыццё змястоўную спецыфіку творчай запатрабаванасці і штодзённай вытворчай мабільнасці. У артыкуле «Учора, сёння, заўтра» Павел Іванавіч заўважае: «Пры вырашэнні праблемы творчасці журналістаў мы вылучаем некалькі аспектаў: **творчая асоба, творчыя здольнасці, творчы клімат і сам працэс творчасці...**» (падкрэслена намі – В. В.) [2].

Дэкан А. Г. Слука (1986–1996) сваёй невычэрпнай энергіяй і камсамольскім агенчыкам натхняў калектыў на панарамныя працоўныя і гістарычныя захады. У артыкуле «Творчая лабараторыя» Алег Георгіевіч слухна адзначае: «У пачатку 90-х гадоў ва ўмовах выхаду Беларусі на самастойны шлях развіцця пачаўся сучасны этап журналісцкай адукацыі ва ўніверсітэце. У 1988 г. створана навукова-даследчая лабараторыя, у 1991 г. – спецыялізаваны савет па абароне кандыдацкіх дысертацый. У 1992 г. распрацаваны новы вучэбны план...» [3].

Калектывізм у абмеркаванні і вырашэнні надзённых праблем вучэбна-выхаваўчай працы і прынцыповая адказнасць за лёс факультэта і яго выхаванцаў былі нарошчаны і ў 1997–2005 гг. з удзелам аўтара гэтых радкоў. За гэты прамежак часу абноўленая і энергічная каманда журфака прадоўжыла памнажаць традыцыі таварыскасці, натхнёнасці, сумеснай творчай самаадданасці. І вынікі плённай руплівасці не прымусілі доўга чакаць. За год да 55-гадовага юбілею журфака нарэшце ўдалося «прабіць» уладныя калідоры для выдзялення пляцоўкі пад будаўніцтва будучага Дома журфака. Арганізаваныя дэканатам у 1998 г. тэхніка-эканамічныя абгрунтаванні і грамадская экспертыза патрэб журналісцкай адукацыі ў краіне дазволілі перадаць на баланс, а затым спраектаваць і пачаць рэканструкцыю вучэбна-даследчага корпуса, прыступіць да будаўніцтва новага тэлецэнтра, бібліятэкі і паточ-

ных аўдыторый у комплексе БДУ на вуліцы Кальварыйскай. Намеснікі дэкана А. А. Рудэнка, Я. І. Дзмітрыеў, У. І. Ладупька, С. І. Кавалёва шчыравалі над праектамі памяшканняў кафедраў, вучэбных кабінетаў, тэхналагічнага абсталявання. А дзве тысячы студэнтаў, што навучаліся на паўтысячы «квадратаў» на вуліцах Маскоўскай і Мяснікова правялі больш за сотню суботнікаў на будаўніцтве журналісцкага дома. Гэты перыяд значна амаладзіў калектыў, згуртаваў і натхніў на новыя пачынанні і назапашванне спадчыны журфака [4].

Ключавым фактарам і каталізатарам самаўдасканалення журфака з’явілася адкрыццё пяці новых кафедраў: у 1998 г. – сацыялогіі журналістыкі, перыядычнага друку, літаратурна-мастацкай крытыкі, у 1999 г. – тэхналогій камунікацыі і англійскай мовы і моўнай камунікацыі. Дзейным сродкам згуртавання педагагічнага калектыву стала ўкараненне пяці новых разгалінаваных спецыяльнасцей – «інфармацыя і камунікацыя», «аўдыёвізуальная журналістыка», «друкаваныя СМІ», «літаратурная работа», «міжнародная журналістыка». Павышэнню эфектыўнасці тэхналагічнай і метадычнай дзейнасці калектыву спрыяў вучэбны цэнтр камунікацыйных тэхналогій. Упершыню былі створаны беларускія адукацыйныя стандарты, вучэбныя планы і праграмы для двухузроўневай падрыхтоўкі профільных кадраў. Нарэшце ўдалося замацаваць за журфакам права творчага адбору абітурыентаў праз сістэму профільных іспытаў і рэдакцыйныя алімпіяды ў маладзёжных выданнях. Закладзена аснова сістэмнай мадэлі павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі супрацоўнікаў інфармацыйнай галіны. Першым у рэспубліцы журфак распрацаваў і ўкараніў рэйтынгавую сістэму бягучай паспяховасці студэнтаў.

Спадкаемцы атрымалі ад пакалення выкладчыкаў пачатку ХХІ стагоддзя шмат доўгатэрміновых напрацовак і пачынанняў. Суцэльнафрантальнае рэфармаванне журналісцкай адукацыі ў краіне на мяжы тысячагоддзяў было выклікана самім жыццём, пераўтварэннямі ў сацыяльным, палітычным жыцці беларускага грамадства. Трансфармацыю вучэбна-метадычнага працэсу ажыццяўляў літаральна ўвесь калектыў журфака. Асноўны цяжар гэтай самакрытычнай і мэтанакіраванай працы вынес «штаб» намеснікаў дэкана, новы склад загадчыкаў кафедраў – А. К. Свораб, Л. П. Саянкова, В. Р. Булацкі, Т. М. Дасаева, В. Р. Вашкевіч, П. Л. Дарашчонак, І. Ф. Ухванава.

Журналісцкія будні і навуковы пошук выявілі патрэбу насычэння класічнага ўніверсітэцкага навучання журналістаў дысцыплінамі

сацыяльна-палітычнага, сацыяльна-эканамічнага, сацыяльна-псіхалагічнага, прававога, тэхналагічнага профіляў, збалансаваных з філалагічнай і гістарычнай падрыхтоўкай. Бо, па меркаванні вучоных, практыкаў, менавіта колішняя недасканаласць навучання студэнтаў працэсам збору, апрацоўкі, асэнсавання і інтэрпрэтацыі інфармацыі, эксплуатацыя інтуітыўна-сузіральных метадаў назапашвання фактаў спараджалі рамесніцкую плынь прэсы.

Шэраг новых дысцыплін, уведзеных тады ў вучэбны план, арыентаваны на выхаванне ў журналістаў-пачаткоўцаў трывалых навыкаў аб'ектывацыі фактаў жыцця ў палітычным, эканамічным, псіхалагічным кантэксце рэчаіснасці. Комплекс дысцыплін, пабудаваны лагічна, і дазваляў выпускнікам ажыццяўляць разнастайныя віды прафесійнай дзейнасці: аўтарскай, арганізатарскай, рэдактарскай, праграмнай і вытворча-тэхналагічнай.

Нарэшце быў развенчаны міф пра дыскусійны характар базавага набору дысцыплін і базавай спецыялізацыі журналістаў. Заснавальнікі і галоўныя рэдактары дружна фіксавалі дасягнуты баланс попыту і прапаноў у выпрацаванай мадэлі журналісцкай адукацыі ў краіне.

Альтэрнатыва рамесніцка-доследнаму шаблону прэсы – у рэчышчы сацыялагізацыі журналістыкі. Выйсце – у рэальным выкарыстанні ў штодзённай практыцы не толькі сігнальных, але колькасных і якасных паказчыкаў рэчаіснасці.

Дынамізм навуковай сферы факультэта характарызаваўся не толькі аб'ёмам і якасцю навуковых прац, але і тэмпам кваліфікацыйнага сталення. Гэта дазволіла ўпершыню ў гісторыі журфака стварыць «доктарскі» савет па абароне дысертацый, што, у сваю чаргу, стымулявала паспяховую абарону чатырох доктарскіх дысертацый, вельмі жаданых пасля 15-гадовага тайм-аўта. Закладзена яшчэ адна трывалая перспектыўная традыцыя – правядзенне міжнародных навукова-практычных канферэнцый. Створаны ўмовы для штогадовага абагульнення міжнароднага і нацыянальнага вопыту журналісцкай тэорыі і практыкі. Гэта дазваляла аб'ектыўна асэнсоўваць сацыяльна-культурны статус журналістыкі і перспектывы яе развіцця [5].

Гістарычныя асобы журфака. Замацаванне і развіццё трывалых традыцый журфака трымалася таксама на постацях легендарных асоб выкладчыкаў. На двух прозвішчах спынімся асобна.

Нястомная падзвіжніца. Іменна з гэтымі словамі асацыіруецца постаць прафесара, доктара філалагічных навук, Заслужанага дзея-

ча навукі Беларусі, кінакрытыка і заснавальнік беларускай школы кінадаследчыкаў, выпускніцы журфака першага склікання Еўфрасінні Леанідаўны Бондаравай. Такой засталася ў памяці сваіх выхаванцаў і калег па выкладчыцкаму цэху шануюная і непаўторная, прынцыповая і рашучая, уважлівая і лагодная Еўфрасіння Леанідаўна. Прафесар журналістыкі ўсе гады сваёй нястомнай працы ва ўніверсітэце з'яўлялася генеральным канструктарам студэнцкага навуковага таварыства, дзейным арганізатарам даследчыцкай школы роднага факультэта. Не проста была куратарам, не звычайна выконвала функцыю адказнага выканаўцы па кіраванні студэнцкімі гурткамі і навукова-практычнымі канферэнцыямі, а штодзённа жыла натхняльніцай студэнцкай творчасці.

Прадбачлівасць Еўфрасінні Леанідаўны ў пошуку даследчыцкіх талентаў сярод студэнцкай моладзі ўражвалі і ў той час. Праз дзесяцігоддзі яе характэрная рыса пранікнёнага прагназіста чалавечых лёсаў знайшла пераканаўчы гістарычны доказ і пацверджанне. Студэнцкі кіраўнік журфакаўскага навуковага таварыства Саша Астроўскі стаў цудоўным рэдактарам першага ў былым Саюзе шматпалоснага штотыднёвіка, а потым – Надзвычайным і Паўнамоцным паслом Беларусі ў шэрагу краін Еўропы, Генеральным консулам у ЗША. Настаўніцкая душа Еўфрасінні Леанідаўны падарыла журфаку шэраг прыгажунь-разумніц, якіх яна выпеставала ў навуковых гуртках, а затым вырасціла ў таленавітых выкладчыкаў і даследчыкаў журналістыкі – Таццяну Чыгрынаву, Таццяну Падаляк, Людмілу Саянкову, Вольгу Мядзведзеву... Важкі і незабыўны ўнёсак няўрымслівай Еўфрасінні Леанідаўны ў скарбонку талентаў журфака, беларускай кінакрытыкі, журналістыкі працягваюць уздаваныя ёю вучні.

Не забываюцца, а крышталізуюцца і становяцца больш выразнымі, рэльефнымі і красамоўнымі па шчырасці і чалавечнасці яе простыя асобныя ўчынкі. Пасля чарговай студэнцкай канферэнцыі, якую даручыла адкрываць Еўфрасіння Леанідаўна, яна прылюдна на прэзідыўмай трыбуне ўручыла звычайную духмяную сушку-баранак... Маўляў, на «баранкі не атрымаеш», бо здолеў правесці пленарнае пасяджэнне студэнцкай канферэнцыі журфака як след: па яе высокіх стандартах. Даражэй гэтага падарунка-сімвала з рук аўтарытэта для мяне – тагачаснага трэцякурсніка журфака і кіраўніка савета СНТ – нічога не было. Бо гэта сімвалізавала прызнанне самой Еўфрасінні Леанідаўны і цанілася вышэй граматы і значкоў.

А літаральна праз год-паўтара прафесар Е. Л. Бондарава на імпрэзе ў культывым для журфака з бласлаўлення Еўфрасінні Леанідаўны Доме кіно запрасіла на кубачак кавы. Без лішніх слоў вынесла вердыкт: ведаю, што сябруеце, таму далейшая даследчыцкая сцяжынка ў цябе побач з Барысам Васільевічам...

Прысуд яе стаў прароцтвам. І наказам. І бласлаўленнем. Такая бескарыслівая дапамога-парада не забываецца. Не выпадкова, што ўдзячныя вучні Еўфрасінні Леанідаўны адкрылі яе імянную аўдыторыю побач і насупраць імянной аўдыторыі Б. В. Стральцова. Два знакамітыя журфакаўскія настаўнікі назаўсёды прапісаны побач. Гэтак жа ішлі і па жыцці: па журналісцкаму, даследчыцкаму, настаўніцкаму, асобаснаму і маральнаму рахунках.

Святло маральнасці і кампетэнтнасці. Стваральнай асобай і прыцягальным прафесіяналам застаўся навечна ў летапісе факультэта журналістыкі Барыс Васільевіч Стральцоў.

Пуцявіны лёсу творцы па жыцці абудзілі ва ўчарашнім армейцы смак да беларускага слова і журналістыкі. Набываючы завочна адукацыю ў БДУ, Барыс Васільевіч загартаваў прафесійныя кампетэнцыі журналіста ў газетным горне раённай і маладзёжнай газет, газеты «Звязда».

Змястоўная, глыбокая кандыдацкая дысертация ў манаграфічным аздабленні «Газета і мараль» падштурхнула Б. В. Стральцова да новай прыступкі ў жыцці – настаўніцтва. З 1967 г. ён паслядоўна становіцца дацэнтам, загадчыкам кафедры. Маральныя каштоўнасці, што абараняў і папулярызаваў Б. В. Стральцоў у журналістыцы, у студэнцкім асяроддзі, не выцвілі ад часу ні ў кандыдацкім даследаванні, ні ў шматлікіх вучэбных дапаможніках і навуковых артыкулах. Рэфрэнам праз яго навуковую, педагогічную і публіцыстычную дзейнасць праходзіць думка, што «журналістыка – гэта лад жыцця». Сучаснасць пацвердзіла трываласць меркавання і для сённяшняга дня: толькі ў суладдзі з жыццём журналістыка валодае стваральным патэнцыялам.

Даследчык па перакананні, Б. В. Стральцоў спаўна рэалізаваў сваю творчую здольнасць у доктарскім даследаванні праблем мадыфікацыі прадмета і функцый журналістыкі ў жанравых формах. Стральцоўская сістэма інфармацыйных, аналітычных і мастацка-публіцыстычных жанраў журналістыкі запатрабавана і сёння ў акадэмічных колах, сярод журналістаў-практыкаў. Даследаванне на дзесяцігоддзі перажыло вучонага. Але засталася памяць пра цудоўнага чалавека, асобу, прафе-

сіянала, творцу, журналіста, настаўніка, даследчыка, вучонага, доктара філалагічных навук, прафесара, Заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь.

Школа Б. В. Стральцова – школа майстра. Яго даследчыцкая спадчына вельмі багатая і даволі разнастайная па напрамках і праблематыцы. Шматаспектнасць і шматаблічнасць навукова-даследчых інтарэсаў прафесара абумоўлена яго прафесійным крэда:

- * журналістыка – гэта лад жыцця;

- * журналістыку як прафесію магчыма зразумець толькі на штодзённым інфармацыйным канвееры;

- * навучыць журналіста-пачаткоўца кваліфікавана працаваць здольныя толькі журналісты-прафесіяналы;

- * журналістыка – прыкладная навука, яе мэтазгоднасць вымяраецца пошукам новага, эфектыўнага інструментарыю журналіста, абгрунтаваннем функцыянальнай дзеяздольнасці сродкаў масавай інфармацыі, распрацоўкай «сотавай сувязі» паміж прадметам пазнання рэчаіснасці, прымяняемымі метадамі аналізу і адлюстравання, формаў творчага звяроту да чытача, гледача, слухача [6].

Асэнсоўваючы інтэграваны падыход-формулу Б. В. Стральцова да адказнай місіі журналіста і даследчыка, педагога і навукоўца, адкрываеш і спасцігаеш яго невычэрпную любоў да прафесіі, яго заповітную і ажыццёўленую мару «журналістам звацца бясконца» [7].

Літаратурны супрацоўнік тагачаснай бабруйскай абласной газеты «Савецкая Радзіма», літработнік, загадчык аддзела рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», літаратурны супрацоўнік, загадчык аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Звязда». З 1951 па 1969 гг. ён валадарыў паміж «молатам» рэдакцыйных заданняў і «накавальняй» творчых памкненняў у журналісцкім цэху і літаратурнай ніве.

«Агнявы рубеж» – першы журналісцкі матэрыял, змешчаны ў 1948 г. на старонках вайсковай шматтыражкі «Советская Армия» ў Германіі, сведчыў пра з’яўленне на журналісцкім рубяжы «агнявога» інфармацыйнага прафесіянала. А першая публікацыя на Радзіме, датаваная 1951 г. у бабруйскай абласной газеце, па загалоўку «Вясна ў Рассвеце» накіравана на нараджэнне і росквіт будучага спрактыкаванага і апэратыўнага інфармацыйшчыка, самабытнага нарысіста, пільнага і іранічнага даследчыка жыцця, мудрага аналітыка.

Здольнасць і схільнасць да аналітычнага ўспрымання свету, вобразнага мыслення і дакладнага адлюстравання рэчаіснасці ў публіцыстычнай

манеры спарадзілі кандыдацкую дысертацыю, прысвечаную тэме, якая і сёння не страціла сваёй запатрабаванасці, – «Газета і мараль». Нягледзячы на тагачаснае ідэалагічна-манапольнае гучанне праблемы, даследчык актуалізаваў на многія дзесяцігоддзі наперад трыўмвірат рэкамендацыйных прапаноў: «маральны выбар – праўда жыцця – баланс інфармацыйнага патоку».

Практыкаарыентаванай стратэгіяй Б. В. Стральцова ў 70-80 гг. XX ст. быў прадывкаваны выхад манаграфічных даследаванняў «Публіцыстычнасць інфармацыйных жанраў», «Аналітычныя жанры», «Публіцыстыка. Жанры. Майстэрства». На іх аснове была абаронена доктарская дысертацыя «Праблемы мадыфікацыі функцый і прадмета публіцыстыкі ў газетных жанрах». Гэта дазволіла ўвесці ў вучэбны працэс журфака пяць самастойных, але лагічна ўзаемазвязаных дысцыплін, якія закладваюць падмурак прафесійнага творчага сталення студэнтаў.

Натуральна, што пасля паспяховых даследчыцкіх і рацыянальных вучэбна-метадычных учынкаў (змены тыпавога плана навучання ў Савецкім Саюзе – гэта сапраўды мужны стральцоўскі ўчынак!) загадчык кафедры тэорыі практыкі савецкай журналістыкі БДУ змог рэалізаваць наступную задумку – стварэнне даследчыцкай школы.

Пад кіраўніцтвам прафесара былі абароненыя шматлікія кандыдацкія дысертацыі. Дыяпазон тэм і напрамкаў даследавання поліфункцыянальнай прыроды журналістыкі аб'яднаны асобай кіраўніка. Яго бачанне перспектывы развіцця сродкаў масавай інфармацыі і практыкаарыентаваная мэтазгоднасць навуковага асэнсавання дыктавалі падбор вопытных практыкаў з розных выданняў і фарміраванне беларускай даследчай школы журналістыкі.

На рубяжы стагоддзяў прафесар узначаліў спецыялізаваны Савет па абароне доктарскіх дысертацый у галіне журналістыкі. Упершыню ў гісторыі журфака з'явілася магчымасць калектывнай падрыхтоўкі кадраў вышэйшай кваліфікацыі. Гэтую магчымасць Б. В. Стральцоў бліскуча рэалізаваў на карысць журфака і журналісцкай навукі Беларусі [8]. Чатыры дактары навук і дваццаць адзін кандыдат навук выпеставаныя з лёгкай рукі і з рэдактарска-кансультацыйным удзелам Барыса Васільевіча. Яны і сёння вызначаюць даследчы патэнцыял інфармацыйнай галіны ведаў Беларусі.

Каб быць паходняй, трэба свяціць [9]. Гэтага прынцыпу Барыс Васільевіч прытрымліваўся ўсё сваё жыццё. Ён заклікаў журналістаў

да прафесійнага, кваліфікаванага, творчага ўдасканалення інфармацыйнай прасторы Беларусі.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Булацкі Г. В. Кузница журналистских кадров Беларуси // Веснік БДУ. 1981. № 3.
2. Ткачоў П. І. Учора, сёння, заўтра // Маладосць. 1982. № 5.
3. Слука А. Г. Творчая лабараторыя // Веснік БДУ. 1996. № 2.
4. Воробьёв В. П. Белорусская модель журналистского образования – одна из лучших в Европе // Аргументы и факты. 2004. № 48 (дек.).
5. Вараб'ёў В. П. Творчы патэнцыял інфармацыйнай прасторы Беларусі // Звязда. 2004. 24 ліст.
6. Стральцоў Б. В. На шчасце і на бяду, журналістыка – гэта не толькі прафесія, але і лад жыцця // Рэспубліка. 1998. 25 верас. С. 9
7. Стральцоў Б. В. Я, напэўна зноў пайшоў бы па журналісцкаму шляху // Беларускі ўніверсітэт. 1996. 29 ліст. С. 1
8. Журфак / рэдкал.: В. П. Вараб'ёў (адк. рэд.) [і інш.]. Мінск, БДУ, 2004. С. 290–305.
9. Стральцоў Б. Каб быць паходняй, трэба свяціць // Вдохновение. 2011. 5 мая. С. 6.